

Mal nasıl arınır ve arındırır?

İzmir'den okuyucumuz: “‘Zekât malı arındırır’ ifadesini açıklar mısınız? Nasıl arındırır? Bir alın teri ürününden ibaret olan helâl malın kirleri nelerdir ki, zekâtla arınmış olsun?”

Alın teri ile kazanılan, hakkı verilerek elde edilen, helâl bir işin getirisi olan kazançlar helâldir. Fakat helâl malın da kirleri vardır. İşte kelime anlamı arındırmak demek olan zekât, gerek helâl malı, gerekse helâl mal sahibini kirlerinden arındırır.

Helâl malın kirlerinin ne olduğuna gelince: Malın üzerinde, ödenmediği takdirde malı ve mal sahibini kirleten iki türlü hak vardır: Bunlar şunlardır: 1- Allah hakkı. 2- Kul hakkı.

1- Allah hakkı: Malın gerçek mülkiyeti Allah’a aittir. Mal insana Allah’ın bir emaneti olarak verilir. Veren Allah’tır. Allah malı dilediğine verir, dilediği kadar verir, dilediğinden çekip alır, dilediği kadar çekip alır. Bu yüzden insan hırs ile mal edinemez. Ancak Allah verirse insan mal sahibi olur. Şu âyet bunu bildiriyor: “De ki, ey mülkün hakikî Sahibi olan ve âlemlerde dilediği gibi tasarruf eden Allah’ım! Sen mülkü dilediğine verir, dilediğinden mülkü çekip alırsın. Sen dilediğini aziz eder, yükseltir; dilediğini zelil kılar, alçaltırsın. Bütün hayır ve iyilik yalnız Senin elindedir. Sen her şeye kadırsın.”¹

Mal üzerindeki mülkiyetin yüzde yüzü Allah’a ait olunca, mal insanın elinde sadece bir emanetten ibaret olunca, insanın mal ile ilgili olarak görevi sadece bir dağıtım memuru olmaktan öteye geçmeyince; Allah’ın, verdiği malın nerelere ve nasıl harcanması gerektiği konusunda yönlendirme yapmasının ve nerelerde ve nasıl harcandığını hesaba çekmesinin, Kendi Yüksek Zatına ait bir Rububiyet hakkı olduğu anlaşılmış olur. Malın mahşere dönük büyük ve çetin hesabı bundan doğmaktadır. İnsan, mal üzerinde dilediği gibi tasarruf etme, çarçur etme, israf etme ve hakkını vermeden biriktirme hakkına sahip değildir. Çünkü mal kendisinin değildir. Çünkü malı Veren böyle istemiyor. Nitekim Cenâb-ı Hak, Müslüman’ın mal ile ilgili görevini şöyle hatırlatıyor: “Kendilerine rızık olarak verdiklerimizden Allah yolunda bağışta bulunurlar.”²

Dolayısıyla, mal üzerinde Allah'ın emrini yerine getirmek bir zorunluluk bulunuyor. Malı israf etmemek, malı haramda sarf etmemek, malı hayırda ve helâl yollarda harcamak, mal ile insanlara iyilik yapmak, maldan sadaka vermek, malı Allah yolunda harcamak, malın zekâtını vermek birer Allah emri olarak mal sahibinin mal ile ilgili zorunlu görevleri arasında bulunmaktadır. Mal sahibinin, malını kirlerden arındıran ilk adımı, malı ile ilgili bu görevlerini yerine getirmesi olacaktır. Aksi takdirde Allah'a ait olan malı Allah yolunda harcamamış olur ki, mal helâl da olsa, bu davranış malı kirletir.

2- Kul hakkı: Mal sahibi bilerek veya bilmeyerek kazancına kul hakkı karıştırmış olabilir. (Hiç şüphesiz bilerek yenen kul hakkı zekâtla telâfi edilmez. Bunun telâfisi için, bire bir malı mal sahibine geri ödemek gerekiyor.)

Fakat mal sahibinin malına, bütün dikkatlerine rağmen, bilmeyerek kul hakkı karışmışsa, cömertçe verilen zekât maldaki bilinmeyen kul hakkının meydana getirdiği kirliliği giderir. Meselâ ortaklar arasında, komşular arasında, arkadaşlar arasında, kardeşler arasında, müşteri ile satıcı arasında, taraflardan birine bilmeyerek hak geçmesi söz konusu olabilir. Kazanç paylaşımında ortaklar küçük ayrıntılara girmemişlerdir ve iki taraftan birisine çok belirgin olmasa da hak geçmiştir. Senin tavuğun, komşunun ürününe zarar vermiştir. Satıcının terazisinde bilinmeyen bir arıza vardır ve eksik tartmıştır! Satıcı fahiş fiyat uygulamıştır. Alıcı bunu haksız bulmuştur, fakat almak zorunda kalmıştır. İş veren işçisinin iş verimine göre değil, kendi cimriliğine göre az maaş ödemiştir. Yol kenarında bulunup, yenmesi helâl edilmeyen mallarda, yoldan gelip geçen aç ve muhtaç insanların göz hakkı kalmıştır! vs. örnekleri artırmak mümkündür.

Böyle bilinmeyen durumlarda taraflardan birisine kul hakkı geçmişse eğer, dil ile helâlleşmek bir çözüm olmakla beraber, bilâhare fakire verilen zekât da bu helâlliği pekiştirmekte ve malı bilinmeyen kişilerin haklarından doğan kirlerden arındırmaktadır. Böylece mal kirlerden temizlenmekte, sahibine bir mahşer yükü olmaktan çıkmakta; tam tersine, mahşerde yüz akı olmaktadır.

Dipnotlar:

1- Âl-i İmran Sûresi: 26

2- Bakara Sûresi: 3